

A »Régi magyar megfigyelések« érdekében.

Tizenkét éve már, hogy e lapok szerkesztősége Szily Kálmán indítványa alapján külön rovatban közöl »Régi magyar megfigyelések«-et. E megfigyelések közlésével az indítványozó azt czélozta, hogy Közlönyünk hasábjain gyűjtsük össze mindazon hazai tárgyú és vonatkozású, vagy pedig magyarok által tett természettudományi megfigyeléseket és a természeti jelenségek népies felfogásának jellemző példáit, melyek az 1831. év előtti időkből irodalmunkban egyes munkákban itt-ott szétszórta n fől vannak jegyezve. Ez adatokat azután, így könnyen hozzáférhetővé téve, felhasználhatják a mi szaktudósaink és íróink is előadásaik és műveik folyamán oly formán, mint az előadás művészetének nagy mesterei: Tyndall, Flammarion, Brehm és bizonyára más népek neves írói is tették és sikerrel is alkalmazzák, a mennyiben, »kellő helyen egy-egy ily régi megfigyelés története, egy-egy jellemző népies mese vagy babona elbeszélése ébren tartja a figyelmet, élénkíti az előadás menetét s a mi fő és tanulságos benne, meg is világosítja az eszmék fokozatos fejlődését.«*

Hogy ily érdekes és felhasználható megfigyelések szétszórva a mi irodalmunkban is vannak a régebbi időkből följegyezve és pedig nagyobb mennyiség-

ben, annak fényes bizonyága az a becses anyag-halmaz, melyet az indítvány óta lefolyt tizenkét év alatt gyűjtött össze tagtársaink buzgalma és ügyszeretete.

Szily Kálmán életrevaló eszméje ekként fogékony lelkekre találván, testet öltött és részben meg is valósult. Azért »részben«, mert a »teljes egész«-ből még hiányzik valami, t. i. óhajának teljesülése, a mely szerint indítványa fölvetésekor úgy reménylette, hogy »ha Társulatunk t. tagjai felhívásának oly buzgalommal felelnek meg, mint a mily ügyszeretettel a szerkesztőség őket arra kéri, úgy a XIX. század zártával minden régi magyar megfigyelés, az Akadémia tényleges megalapítása előtti időkből, egybe lesz gyűjtve és közhasználatra lesz bocsátva«.*

Igaz, hogy ez idő teljessége még nem jött el, de minthogy közeleg — a mennyiben alig két esztendő választ el bennünket tőle — ez alkalommal még egyszer és újra Társulatunk buzgó tagjaihoz fordulunk azzal a kérelemmel, hogy a kiknek még van tudomásuk ilyen, eddigelé még nem közölt, de közlésre érdemes följegyzésekről, kutassák fel, gyűjtsék össze és küldjék be Társulatunkhoz, hogy velök kiegészíthessük és teljessé tegyük a már eddigi becses anyagot.

* Term. tud. Közl. XIX. köt. 1887. 359. 1.

* Term. tud. Közl. XIX. köt. 1887. 353. 1.

Hogy pedig e tekintetben megkönnyítsük t. gyűjtőink további munkáját és megkíméljük attól, hogy esetleg olyan művekből keressenek és jegyezzenek ki ide vonatkozó adatokat, melyeket egyesek már átnéztek és kiaknáztak és nagy részt meg is jelentek Közlönyünkben, itt közöljük ezen hirlapok és könyvek jegyzékét, melyek a következők:

I. Hirlapok:

Bécsi Magyar Hirmondó 1794., 1796., 1797., 1798., 1799., 1802. és 1803. évfolyam.

Bétsi Magyar Merkurius 1794., 1795., 1796., 1797. és 1798. évfolyam.

Erdélyi Magyar nyelvűvelő Társaság munkájának első darabja 1796.

Hadi és más nevezetes történetek. Béts 1789.

Hasznos Multságok 1817., 1819., 1820., 1821., 1822., 1823., 1824., 1825., 1827., 1829., 1830., 1831., 1832. és 1836. évfolyam.

Hazai és Külföldi Tudósítások 1806., 1807., 1809., 1810., 1817., 1818., 1820., 1832. és 1833. évfolyam.

Honművész 1833.

Magyar Hirmondó 1780., 1781., 1782., 1783., 1784. és 1785. évfolyam.

Magyar Kurir 1787. (?), 1790., 1792., 1793., 1794., 1795., 1796., 1798., 1799., 1800., 1801., 1802., 1804., 1805., 1807. és 1822. (?) évfolyam.

Magyar Újság, melly Magyar, és Erdély Országban, a Mezei gazdaságot és Szorgalmatosságot erányozza 1796.

Nemzeti Gazda 1814. és 1816. évfolyam.

Nemzeti Társalkodó 1830.

Nemzeti Újság 1824.

Orvosi Tár 1831.

Preszburger Zeitung 1780.

Sokféle 1799.

Századok 1881. Egykorú feljegyzés a Rákóczi-korból.

Tudományos Gyűjtemény 1817., 1819. és 1820. évfolyam.

Történeti Lapok 1874.

II. Könyvek:

Balla Gergely, Nagy-Kőrösi Krónika. Kiadta Szabó K. és Szilágyi S. Kecskeméten 1856.

Bárótzsi Sándor, A mostani Adeptus vagyis A' szabad kőművesek valóságos Titka.

Benkő Ferencz, Parnassusi időtöltés, 1794, Kolozsvár. Egy kis hazabéli utazás.

Bornemissza Vasárnapi Predikációk, Detrekő 1584.

Bredetzky Neue Beyträge zur Topographie und Statistik des Königreichs Ungarn, Wien 1807.

Calepinus, Dictionarium Undecim lingvarum, Basileae 1590.

Cserei György »Diarium«-ja (Történeti Lapok 1874).

Cserei Mihály, Históriaja.

Éder József Károly, Erdély Ország Ismertetésének 'Zengéje 1796.

Fábián József Természeti tudomány a köznépeknek, Veszprém 1803.

Fekete, Magyarországi ragályos és járványos kórok, 1874.

Gáti István, A' természet históriaja, Pozsony 1798.

Guericke Ottó, Experimenta de vacuo Spatio. Amst. 1672.

Heltai Gáspár Magyar Krónikája.

Horváth M., Magyarok Története.

Katona M., Közönséges természeti földleírás. Pest 1819, 1824.

Gr. Kálnoki S., Magyar Krónika.

Keresztési József Egykorú eredeti naplója a XVIII. sz. végéről.

Kispál, Rövid Földírás a legújabb polgári változások szerint, Bécs 1818.

La Langue János, A Magyarországi orvos vizekről és az azokkal való élés módjairól, N. Károly 1783.

Linzbauer, Codex Sanitario-Medicinalis Hungariae 1855.

Lippay, Posoni kert 1664.

Lumniczer István, De rerum naturalium adfinitatibus 1777. — Magyar Ország Cronikájának rövid reflexiókkal való folytatása.

Bocsári Mocsáry Antal Nemes Nógrád vármegyének historiai, geographiai és statistikai esmertetése 1826.

Dr. Molnár János, Orvosi törvény 1814.

Mikó Imre, Erdélyi történelmi adatok.

Munkácsy B., A magyar népies halászat műnyelve.

Nagy Leopold, A levegőnek rövid ismertetése, Váczott 1815.

Neubarth Kristóf Lócsei Kalendariuma 1666-ból és 1674-ből.

Nyulas Ferencz, Az erdélyi orvosi vizek bontásáról. Kolozsvár 1800.

Pápai Páriz Ferencz, Pax corporis 1774.

Pethő Gergely, Magyar Krónika.

Petrovits Frigyes, Magyarország történetei 1830.

J. C. Poggenдорff, Biographisch-Literarisches Handwörterbuch zur Geschichte der exacten Wissenschaften. 1863.

Révai Miklós, A mennykőnek mivoltáról s eltávoztatásáról való Böltsekedés. Pozsony 1781.

S. E. Néma orvos. Pozsony és Pest 1813.

Szalárdi János, Siraalmas magyar krónikának kilencz könyvei.

Szamosközy István Történeti maradványai. Budapest 1880. Kiadja

a M. Tud. Akadémia. — Történeti feljegyzései. (Történeti Tár 1889.)

Székely István Magyar Krónikája.

Szűcs, Debreczen város története.

Tanárki Mihály, Magyarország természeti ritkaságai 1814.

Thaly Kálmán, Irodalom és műveltség tört. tanulmányok a Rákóczi-korból. Budapest 1885.

Gróf Teleky Domokos, Egynehány hazai utazások leírása Tót és Horvát országoknak rövid esmértetésével egygyütt. Béts 1796.

Teleky, Hunyadiak kora.

Varga Márton, A csillagos Égnek és a Föld golyóbisának megismerése. Nagyvárad 1809.

Veszprémi, Biographia medicorum Hungariae.

Virág Benedek, Magyar Századok.

S. C. Wagner, Naturwunder und Laender-Merkwuerdigkeiten. Berlin 1811.

Id. Czegei Wass György Naplója 1704, 1705. (Tört. Lapok 1874.)

Az itt felsorolt munkákon kívül jelentek ugyan még meg szórványosan egyes megfigyelések néhány oklevéltárgyüjteményből és jegyzőkönyvi följegyzésekből is, ezek azonban tekintetbe sem jöhetnek, sőt valószínű, hogy ilyen iratokban találhatók még különösebben becses nyelvtörténeti emlékek.

Arra nézve pedig, hogy a jelzett művekből mely közlésre érdemes adatokat hoztunk már nyilvánosságra folyóiratunkban, irányadóul és útmutatóul szolgálhat t. Tagtársainknak Közlönyünk évi tartalomjegyzéke, a hová e megfigyelések, közlőjük és tárgyuk szerint, szintén be vannak osztva.

Biztat a remény, hogy e felhívásunk most sem lesz kiáltó szó a pusztában, hanem az ügyet újlag felkarolva, már a

közel jövő beváltja Szily Kálmán »óhajtása«-t is, s az eszme igévé lesz válva.

Igy a XX-ik század eljöttével összes régi magyar megfigyeléseinket sikerül majd nemcsak összegyűjteni, hanem tárgyak szerint, az egyes tudományzakoknak megfelelően csoportosítva külön *katálogosba* is foglalni és az érdeklődők számára még használhatóbbá tenni. Az egyesült erővel összehordott anyag a maga egészében és teljességében csak

ekkor fog majd kitűzött céljának és eredeti rendeltetésének valóban megfelelni.

Keressük, kutassuk fel tehát még a többi por lepte könyveket is, melyekben ily megfigyeléseket gondolunk elrejtve; válogassuk ki és gyűjtsük még össze belőlök az ide vonatkozó becsebb és értékesebb porszemeket. És e munkát korántsem tartjuk kicsinyesnek; hiszen homokszemekből állnak a hegyek, vízceppekből a tengerek, pillanatokból az évek s csekélységek közül az — élet! LENGVEL BÁLINT.

APRÓ KÖZLEMÉNYEK.

A »sárkány« mint tudományos segédeszköz. Gyermekkorunk kedves játékszerét, a papirossárkányt, mai időkben nagy tisztelet érte: a tudomány érdekes segédeszköze lett, sőt a gyakorlati életben is, úgy látszik, tért fog hódítani.

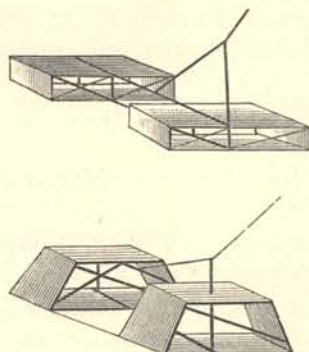
A modern sárkány nagyban eltér attól az ősi típustól, melyet egy kínai enciklopedista szerint 206-ban Kr. e. tállalt fel Han-Szi kínai hadvezér oly czélból, hogy egy ostromolt vár fölmentésére siető sereggel optikai jelek segítségével összeköttetésbe lépjen.

A mai sárkánynak egészen más az alakja. Hiányzik róla a hosszú fark, mely gyermekkori játékszerünknek nélkülözhetetlen kelléke volt, mert a sárkány alapszerkezetén tett javítások teljesen fölöslegessé tették ezt a függeléket még a stabilitás tekintetében is.

Ez idő szerint két szerkezet az uralkodó; mindakettőnek vannak védői és ellenesei.

Az egyik az Eddy javította ú. n. *angol típus*; ez hasábalakú, kereszt-támasztókkal, melyekre vászon feszül; a másik a Hargrave-féle típus, az ú. n. *rekeszes sárkány* (cellular dragon), mely nagy, oldalfal nélküli rekeszekből

látszik összetettnek. E rekeszek váza bambusból készül s reá vásznat feszítenek (1. ábra). A Hargrave-féle sárkánynak nagy a felszálló ereje, főleg ha több sárkányt kapcsolnak össze. Az összekapcsolt rekeszes sárkányokat fémdrót köti össze,

1. ábra. Rekeszes sárkány.

mely olyan, mint a zongora húrja. A készülőlékek leszállítására kézzel vagy gőzerővel hajtott felhúzó gépet alkalmaznak (2. ábra); ha több sárkány van összekapcsolva, még embert is a magasba bir emelni (3. ábra).

Igy Powell kapitánynak, London környékén, 1894. június 27-ikén sikerült